

מנין בני ישראל והקמת המשכן במדבר

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר" (א, א)

6
כ"ג
אכ"ז

"מתוך חבתן לפניו מונס אותם כל ענה, כשלאו ממלרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנן הנלרים. וכשנל להקרות שקינתו עליסן מנאן. כלחד בניסן סוקס המשכן, וכלחד כלליר מנלס" (קס"י)

מדברי רש"י אלו עולה, כי המשכן הוקם בניסן, אך ציוויו של הקב"ה את משה למנות את עם ישראל היה "בחודש השני", כלומר בחודש אייר. מפרשי רש"י שאלו על דבריו (ראה רא"ם ועוד): מדוע המתין הקב"ה חודש ימים מאז שהשרה שכינתו על עם ישראל עם הקמת המשכן עד למנייתם? למה לא מנאם מיד עם הקמת המשכן?

ניתן ליישב את הדברים בארבעה אופנים. האופן הראשון הוא, שרצה הקב"ה שתהיה לעם ישראל "קביעות" במקומם. רק לאחר שלושים יום, כאשר נוצרה קביעות של חודש ימים בהשראת השכינה בעם ישראל, צוה הקב"ה למנותם.

והנה יש להבין, שלמושג "קביעות" ישנן השלכות להלכה בכמה עניינים. למשל: תושב חדש שבא לגור בעיר - ממתו הוא מתחיל להתחייב במיסי העיר? אם גר בעיר שלושים יום נעשה תושב קבוע בעיר והוא מתחייב במיסים כשאר התושבים הקבועים (עיין בשולחן ערוך חו"מ סי' מ"ט סעי' ג', בעניין החוק שמו בעיר לאחר שלושים יום), ולעוד כמה עניינים.

האופן השני הוא, שאפשר לבאר: ישנו כלל בהלכה שכאשר מלאו לולד שלושים יום הרי שיש לו חוקת חיות והוא נחשב "בר קיימא". מסיבה זו נעריך פדיון הבן ביום השלושים ואחד ללידה (ראה שולחן ערוך יו"ד סי' ש"ה סעי' י"א). לכן אף שבאחד בניסן הוקם המשכן מתוך קדושה והתלהבות גדולה, רצה הקב"ה לראות שההתלהבות תהיה קיימת ויציבה, בחוקת "חיות". משום כך רק בראש חודש אייר, לאחר חודש, מנאם לרוב חיבתם.

באופן שלישי ניתן לבאר על פי המובא במדרש (תנחומא פקודי אות י"א, ילקוט שמעוני מלכים א', רמז קפ"ד), שמלאכת המשכן נסתיימה בכסלו, אך הקדוש ברוך הוא צוה להקים את המשכן בניסן, "מפני שחשב הקדוש ברוך הוא לערב שמחת המשכן בשמחת היום שגולד בו יצחק". הטעם לכך הוא כדי להראות לעם ישראל שלא זכותם היא שגרמה לשכינה לשרות בעם ישראל, אלא זכות האבות היא שגרמה לכך. לפי זה אפשר לומר, שאילו היה המנין נעריך מיד עם הקמת המשכן היינו עלולים לחשוב שזכותם של ישראל, שהקימו את המשכן, היא שהביאה להשראת השכינה ולחיבתם המיוחדת של ישראל. משום כך נדחה המנין של בני ישראל, כדי להדגיש שזכות האבות היא שגרמה להשראת השכינה במשכן, ולא זכותם של בני ישראל בלבד.

באופן הרביעי אפשר להסביר על פי דברי הרמב"ן (ויקרא כ"ג, י"א), שחמישים הימים שבין יום טוב הראשון של פסח לשבועות מחברים את ניסן לסיון. נמצא שאייר הינו חלק מניסן, ואם כן מנין ישראל נעריך, בסופו של דבר, בחודש ניסן.

2

ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו וזו

פעם נערכה שמחת נישואין במשפחת הרה"ק מהר"י מבעלזא
 זצ"ל, הכל הכינו עצמם לנסוע לחתונה, והוחלט שהילדים לא
 יצטרפו. חשקה נפשו של הילד בער'לי (לימים. הרה"ק ר' ישכר דב
 מבעלזא זצ"ל) להשתתף גם הוא בחתונה, והביע רצונו בפני אמו
 הצדקנית. שאלה אותו "מדוע רוצה אתה לנסוע ומי ישגיח עליך
 בתוך הקהל הרב", ענה לה שעליו לנסוע וטעמים כמוסים עמו.
 כשראה הילד שאין מתכוננים לקחתו לחתונה סירב לאכול, שאלתהו
 אמו "מדוע אינך אוכל", ענה בער'לי שיתמיד בצומו עד שיסכימו
 לנסיעתו. הוסיפה אמו ושאלה "מדוע כה עז רצונך לנסוע עמנו",
 ענה לה בשנית שיש לו טעמים כמוסים ואינו יכול לגלותם אלא
 לאביו בלבד. נכנסה הרבנית לבעלה הצדיק וסיפרה לו, ציווה מרן
 להכניס אליו את בער'לי ושאלו לפשר הדבר. שטח הילד בפני אביו
 את נימוקיו א. איתא (זוה"ק ח"ג רי"ט) שהאבות שנפטרו באים
 ומשתתפים בשמחה, וגם דקנו זצ"ל יבוא, ולכן חשקה נפשו להיות
 באותו מעמד ולראות זיו פניו. ב. בחלומו ראה שלשה אנשים
 מעוטרין בזקן לבן בעלי הדרת פנים מרשימה ומקלות בידיהם ואמרו
 לו שהם יבואו לחתונה, על כן עז רצונו לראותם שם. ג. כתוב בפסוק
 "ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא" (כמורו
 א, ד), רואים רמז בכתוב שהאבות מגיעים לשמחת צאצאיהם. דבריו
 מצאו חן בעיני אביו והוא נעתר לבקשתו.

(3)

צ"ל
ט"כ

6

11

16

אמר הרה"ק מהר"י, יתכן שפסוק זה שנוכרת בו המלה איש שלוש
 פעמים בא לרמז שלשמחת נישואין באים להשתתף שלשה דורות
 צדיקים, וזהו הרמז גם בסוף הענין שם כתוב "אלה קרואי העדה
 נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם" (שם ט"ז), מפרש רש"י
 הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה. כששמע הילד דברי אביו על
 הפסוק, אמר, המטות האמורים בפסוק זה הם בוודאי אותם מטות
 שראיתי בחלום. (אדמור"י בעלז).

(4)

צ"ל
צ"ל

... והוא בעצמו מה שכיוונה התורה האלהית בכל מה שתכללהו פרשה זו
 וקצת הבאה אחריה במפקד מספר עם ה' אלה, ובייחסם איש אל שבטו, והבדלת
 הלויים, ושום אותה על ארבע ראשים, וחלוקת השבטים אל ארבעה דגלים, שלש
 שלש לכל דגל ודגל, וחניית כולם סביב למשכן. כי נוסף על מה שיהיה כל זה
 הגבלת מעלה וקדושה למקדש שלא יבאו לראות כבלע את הקדש, דוגמת ההגבלה
 שנעשית בסיני כדי שלא יהרסו אל ה' לראות, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפתיחת
 פירושו לספר הזה⁴, הנה יהיה התועלת עצום מאד, מצד שמצבן על האופן ההוא
 המיוחד, יעמידם על איכות המקום ההוא האמצעי הנכבד אשר בו ארון הברית
 ארון כל, כמו שאמרו (ברכות ל, א) נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב וכו', ונמצאו
 כולם מכוונים לבם לאביהם שבשמים. והנא הענין עצמו בתורה האלהית, כי
 בראותה שהיו כל מחניהם נפרשים ונבדלים אלפים אמה מהמשכן, ומחנות הלויים
 מבדילים בינם ובינו, והחצר מבדלת בין ההיכל והלויים, ופרכת המסך בין הקדש
 ובין קדש הקדשים, ובקדש הקדשים הארון אשר עליו הכרובים פורשי כנפים,
 והתורה האלהית נתונה בתוכו. ושכילו וידעו כי הוא עיקר הכל, והיא המרכז אשר
 עליו יסובבו כל הענינים הנכבדים האלה, ויקבעו בנפשם היותה תכלית כל
 המעשים ועיקרן. ויבער בלבם בעוצם תשוקתה רשפי אש שלהבת יה לא תכבה,
 גם יהיו מימיה העצומים והמתוקים מים קרים על נפש באה באש בתאוות
 ובתבערת התשוקות הגופיות, ומזה ומזה יבואו אל פרישות העולם וההינור מקניינו
 והצלחותיו המדומים, להתבודד בעסקיה הנפשיים והרוחניים.

(עקידת יצחק, שער עב)

(3)

5) אֵלֶּיךָ אֵלֹהֵינוּ

1 א א (א) יתגבר (ב) כארי לעמוד בבוקר לעבודת כורא
 3 (ב) א (°) שיהא הוא מעורר (3) השחר :
 הסג ועכ"פ לא יאחר זמן התפלה שהגבור מהפליין . (טור)
 הנה (ג) שיהי ה' לנגדו תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמשניות הנדריקים אשר
 הולכים לפני האלהים כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לנדו צניחו
 כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול ולא דבורו והרחבת פיו כדלוגו
 והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו צמושב המלך כ"פ כשישים האדם אל לבו
 שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ויורה האדם אל לבו
 שנאמר אם יסתר איש צמקתרים ואני לא אראנו נאום ה' מיד יגיע אליו הירא'
 וההכונה בפחד הש"י ונשתחו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ב פ' כ"ג) ולא
 יתבייש ב מפני בני אדם (ד) המלעיגים עליו בעבודה הש"י * ומיד כשיעור
 בהלכות לכת ובשכנו על משכנו ידע לפני מי הוא עובד * ומיד כשיעור
 משנתו יקום(ה) גזריות לעבודה כוראו יתגבר ויתעלה (טור) :

7) בקר
 ובלתי יגא
 עולם

1 איתא בספר יצירה על חודש סיון המליך
 אום ז' בהילוך, ויש לנאר הדברים על
 דרך העבודה מה זה מורה על עבודתנו בימים
 אלו. עוד יש לנאר, מה שאנו רואים בסדר
 הדגלים שצדגל ממנה יהודה יש יששכר
 6 חזולון, ואיתא בצרפ"ל בסדר החדשים הוא
 לפי סדר הדגלים, ודגל ממנה יהודה הוא
 ניסן, ונמצא יששכר מכון לאייר חזולון מכון
 לסיני, ולכאורה הסדר נותנת שיששכר יהיה
 נגד חודש סיון, שהוא חודש של מתן תורה,
 11 ויששכר הרי הוא באהלה של תורה, ונשא
 עולה של תורה, ולמה דייקא סיון הוא כנגד
 שצט זבולון.

6) זכרי ארצה

1 "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. ואלה
 שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר" (ג, א'-ב')

"ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו 'תולדות משה' - לפי
 שלימדו תורה. מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו
 הכתוב כאילו ילדו." "ביום דבר ה' את משה - נעשו אלו תולדות
 שלו, שלמדן מה שלמד מפי הגבורה" (רש"י ע"פ סנהדרין י"ט ע"ב)

אמרין בגמרא (נדרים פא, א) על גלות בני
 ישראל מארץ ישראל, שהקב"ה אמר
 16 שהסיבה היא שלא הלכו צה (ירמיה יט, יג),
 ופירשו בגמרא שלא זרכו בתורה מחילה.
 והרבה פירושים נאמרו צה, למה צאמת לא
 אמרו זרכת התורה אשר הוא דבר שאין צה
 טירחא יתירה, ולמה לא יאמרו אותה זרכת
 17 השחר. ומטו צה צסם הסבא מקעלס זא"ל,
 שהכונה היא על פי דברי החסד' (ברכות יא, ג
 ד"ה שכר) והרא"ש (שם פ"א סימן יג) שכתבו
 שהטעם אמאי כשאדם מזכך זרכת התורה
 צבוקר, ואחר כך הולך לעשות מסחר, שאינו
 18 צרריך שוב לצרך כשקובע עמים לתורה צלילה,
 ואינו נקרא היסח הדעת, משום האדם אינו
 מייאש דעתו מתורה, ודעתו עליו תמיד. ולפי
 זה נראה כי מי שמסיח דעתו מתורה צעת
 19 שעושה דברים אחרים צאמת חייב לצרך
 20 עוה"פ זרכות התורה [וכ"כ בספר חתן סופר
 (שערי זרכות השחר סימן ז), ועי' מור וקציעה

1 ישנו הבדל גדול בין צורת הלימוד של אדם הלומד עם בנו, לבין צורת הלימוד של
 אדם הלומד עם בן חבירו. שכאשר לומד האדם עם בנו אין הוא מקמץ בלימוד,
 אלא לומד איתו ברחבות, עד שיבין היטב את כל החומר הנלמד. אך כאשר רב מלמד
 את בן חבירו, יתכן שיקצר בזמן הלימוד, למרות שלפעמים התלמיד עדיין לא הבין
 כל צרכו את הנלמד.

6 לכד מלמדת אותנו התורה, שרב צריך ללמד את בן חבירו תורה באותה מידה שאב
 מלמד את בנו. וכך אומרת הגמרא (עירובין נ"ד ע"ב): "רבי עקיבא אומר: מניין
 שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו? שנאמר (דברים ל"א, י"ט): 'ולמדה את בני
 ישראל'. ומניין עד שתאה סדורה בפייהם? שנאמר (שם): 'שימה בפייהם'. ומניין שחייב
 להראות לו פנים? שנאמר (שמות כ"א, א'): 'ואלה המשפטים אשר תשים לפנייהם'."

(סימן מז) עיי"ש. וזו הכונה שאמרו לא הלכו
 צה, היינו צבעת הילוכס צעולס המעשה לא
 הלכו צדרכי התורה, ונמצא כי צעת שפסקו
 21 מדצרי תורה הסיחו דעתם מתורה, ושוב
 כשחזרו ללימודם היו מחויבים לצרך לפני
 לימודם, והם לא זרכו אז על התורה, ולכן
 נאמר שלא זרכו בתורה מחילה. נמצא כי עיקר
 הכונה של הגמרא אינו על חסרון הזכרה לפני
 22 הלימוד, רק עיקר הצביעה הוא על מה שלא
 הלכו צדרכי התורה, וכלשון הכתוב ולא הלכו
 צה.

ויש להרחיב הדברים על פי מה שכבר אמרנו
 צסם רבי צבוק הבהן זי"ע (פרי זדיק יתו
 אום יט) שציאר שארבע אמות של הלכה, אין
 פירושו רק מקום לימוד התורה, רק כל מקום
 שאדם מתנהג כפי ההלכה הרי המקום נתקדש
 צקדושת ארבע אמות של הלכה. ואם האדם
 צשעת עסקו צמסחר זוכר דיני חושן משפט

46

1 ומהר בגניבת עכו"ם, ומהר מכל ענין של רמאות ושקר, ומתנהג בתמימות כרצון התורה, אז הרי המסחר עצמו הוא ד' אמות של הלכה. אם האדם צעת המסחר וזכר לקדש עצמו כפי ההלכה, וזוכר ה' יחוד, שומר את עיניו לבל יעבור על ולא תמורו אחרי לבבכם וגו', וזכר את דברי המשנה (אבות פ"א מ"ה) שמהירה אל תרצה שיחה, הרי בכל הדברים האלו שמתנהג על פי הלכה, נעשה המקום ארבע אמות של הלכה. וזה מבואר שצרכת התורה נמשך לכל היום כולו, כי אינו מסתמך דעמו מהלכה ומדרכי התורה, וממיד נמצא צורך ד' אמות של הלכה, וכל הליכותיו הם על פי התורה.

16 ובוה יש מקום להעיר, כי אם האדם אינו מתנהג כראוי בזמן המסחר, הרי הסיח דעמו מדרכי התורה אז, ואז כל הזמן נחשב כהיסח הדעת מתורה, ובדאי לא נפטר בצרכת התורה על כל היום לפי הנ"ל. ושאיפת האדם צריכה להיות שכל הילוכו יהיה על פי תורה, שזו היא תכלית היהודי בעולמו, לחיות כל חייו עפ"י התורה.

17 למדדים אנו מזה כי ענין הליכה מורה על מה שהאדם עוסק בהם חוץ מעסק התורה, כל הליכותיו הגשמיים, אכילה שתייה וכיו"ב, וזה יתפרש לשון הפסוק (יקרא כו, ג) אם בחקותי תלכו, ופירש רש"י שמהיו עמלים בתורה, היינו שכל העמל של האדם יהיה בתורה, עם דרכי התורה, וזו כונת הכחוש אם בחקותי תלכו, שהליכה תהיה בתורה. וזה יבואר מה דליתא (מגילה כח, ב) תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מוצטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר (מבקוק ג, ו) הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות. שהכוונה היא שהליכות עולם, הדברים שאדם עושה בצרכי העולם, יהיו על פי הלכות, וזה נקרא שונה הלכות בכל יום, שכל הילוכו הוא על פי הלכה, ואדם כזה הוא בן עולם הבא. ודייק בלישניה ולא אמר יש לו חלק לעוה"ב, רק עכשיו הוא כבר בן עולם הבא, היינו כבר בעולם הזה, כיון שכל חייו הם על פי תורה נמצא שהוא בעולם אחר למעלה מעולם הזה, ולכן נקרא בן עולם הבא.

שבועות הוא זמן מתן תורתנו, זמן של קבלת עול התורה, מתן תורה היה זמן שבני ישראל קבלו על עצמם את העול

1 להיות עבדי ה', ולהיות משועבדים להשי"ת כעבד, כ"ד שעות ביום, ו' ימים בשבוע, וכל הילוך החיים של האדם צריך להיות משועבד להליכות העולם שהקב"ה הנהיג בעולמו, והן ההלכות המלוות את האדם בכל צעד וצעד. ולכן היו"ט של שבועות צמודה סיון שהיא חודש של קבלת התורה, ושייך לשבט זבולון, וכדכתיב (דברים לג, יח) שמח זבולון בצאתך, ומקשה הפרי לדיק (ר"ח סיון אות ג) ולשמחה מה זו עושה, דלכאורה אין מקום כלל לשמחה, הלא הוא יוצא למסחר ומפסיק מתורתו. אלא שהזבולון זוכה שכל מעשיו הם תורה, וזוכה לשמחה על ידי שהוא מקושר לתורה אפילו בצאתו. וזה הוא הכח של קבלת התורה, שנותנת הכח והיכולת להיות תמיד תחת עול התורה.

4 ובוה יתפרש דברי רש"י שמהיו עמלים בתורה, היינו שהעמלות בעולם המעשה תהיה על פי תורה. וזה נקרא דייקא בשם תלכו, אם בחקותי תלכו, שהליכה תהיה בחוקי התורה. כתיב (דברים ג, ו) ובלכתך בדרך, ודרשו חז"ל (ברכות יא, א) מה דרך רשות, היינו כי דרך הוא הליכה בעניני הרשות, ושהם יהיו על פי תורה, וזה מקיים שהעמלות במלאכה תהיה מקושרת בתורה.

26 ובוה יובן מה שאמרו בספר יצירה המליך אות ו' בהילוך, אות ו' איתא בחז"ל (וה"ק פ"ג נ"ג). שמתורה על כלי זיין, היינו כח המלחמה, והוא ללחום נגד כח הטבע המושך את האדם לעסוק בגשמיות ולשכוח ח"ו באתו העת מעבדות להקב"ה. ואות ו' מורה על כח העזות של תורה, כי זי"ן בגימטריא עו, וכתיב

(מהלים כט, יא) עו לעמו יתן, ודרשו חז"ל (זבחים קטו, א) דקאי על התורה, והיינו זה העו שיכול להתנהג בעולם המעשה על פי התורה. וזה כח של חודש סיון, המליך אות ו' בהילוך - זי"ן עם הילוך בגימטריא קמ"ח, היינו שאם ממליך את התורה על ההילוך שלו אז יהיה שפע של פרנסה. וכדכתיב אם בחקותי תלכו, דהיינו כנ"ל הליכה בדרך התורה, אז ונתתי גשמיכם בעתם, כי אם העסק במשא ומתן הוא כהלכה ועל פי תורה, ואינו מסתמך דעת מתורה, אז יש שפע ממקור התורה, ואז הברכה שולטת במעשה ידיו.

(5)